

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

THE DEFINITION AND TYPES OF CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE

Дубас В.М., суддя
Вищій антикорупційний суд

У статті проведено аналіз поняття «корупційне кримінальне правопорушення», а також охарактеризовано правову природу корупційних кримінальних правопорушень в кримінальному законодавстві України та перспективи їх гармонізації з Конвенціями щодо криміналізації корупції, ратифікованими Україною. Це зумовлено тим, що системний аналіз положень міжнародних Конвенцій та норм чинного Кримінального кодексу України, які регламентують відповідальність за корупційні діяння, свідчать про гостру необхідність моніторингу національного кримінального антикорупційного законодавства в питанні його узгодженості з тими конвенційними нормами, на основі яких в чинному Кримінальному кодексі України передбачені корупційні кримінальні правопорушення.

З'ясовано, що розмаїття наукових міркувань сучасних дослідників про дефініцію «корупційне кримінальне правопорушення» свідчить про відсутність узагальненої правової і наукової позиції в даному питанні. Така ситуація є цілком зрозумілою з огляду на те, що термін «корупційне кримінальне правопорушення» є багатоскладниковим за своєю суттю, тобто він об'єднує кримінальні правопорушення за різними юридичними критеріями – суб'єктом, предметом, способом вчинення, метою і мотивом тощо.

Встановлено, що жоден з міжнародних нормативно-правових актів, на основі яких імplementовані антикорупційні норми в чинний Кримінальний кодекс України не вимагає наявності в національному законодавстві чіткого переліку корупційних кримінальних правопорушень. Автором доведено, що його наявність сприяє реалізації принципу юридичної визначеності як складової принципу верховенства права. Аналіз змісту переліку корупційних кримінальних правопорушень дозволив зробити висновок про помилковість віднесення до числа корупційних кримінальних правопорушень, діянь, передбачених ст.ст. 210 і 320 КК України, які і підлягають виключенню з примітки ст. 45 КК України.

Автором зроблено висновок, що логічність виокремлення переліку корупційних кримінальних правопорушень кореспондується із положеннями Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції». В даному Законі вживаються терміни «корупційне правопорушення», «корупція», «правопорушення, пов'язане з корупцією», що цілком обґрунтовано дозволяє стверджувати про доцільність виокремлення діянь за ознакою корупції. Також «групування кримінальних правопорушень» сприяє узагальненню та виробленню процесуальної єдності, що у свою чергу, позитивно позначається на якості антикорупційного законодавства та ефективності показників боротьби з корупційною злочинністю в Україні.

Ключові слова: кримінальне законодавство, корупція, корупційний злочин, корупційне правопорушення, перелік корупційних кримінальних правопорушень, кримінальна відповідальність, гармонізація законодавства, міжнародні стандарти.

In the article analyzes the concept of “corruption criminal offense”, and also characterizes the legal nature of corruption criminal offenses in the criminal legislation of Ukraine and the prospects for their harmonization with the Conventions on the criminalization of corruption ratified by Ukraine. This is due to the fact that a systematic analysis of the provisions of international conventions and the norms of the current Criminal Code of Ukraine, which regulate responsibility for acts of corruption, testify to the urgent need to monitor national criminal anti-corruption legislation in terms of its consistency with those convention norms, based on which the current Criminal Code of Ukraine provided corruption criminal offenses.

It was found that the variety of scientific opinions of modern researchers about the definition of “corruption criminal offense” indicates the absence of a generalized legal and scientific position on this issue. Such a situation is quite understandable given the fact that the term “corruption criminal offense” is multi-component in nature, that is, it combines criminal offenses according to various legal criteria – subject, object, method of commission, purpose and motive, etc.

It was established that none of the international legal acts, on the basis of which the anti-corruption norms were implemented in the current Criminal Code of Ukraine, does not require the presence of a clear list of corruption criminal offenses in the national legislation. The author proved that its presence contributes to the implementation of the principle of legal certainty as a component of the principle of the rule of law. The analysis of the content of the list of corruption criminal offenses made it possible to draw a conclusion about the erroneous classification of the acts provided for in art. 210 and 320 of the Criminal Code of Ukraine, which are subject to exclusion from the footnote of Art. 45 of the Criminal Code of Ukraine.

The author concluded that the logic of separating the list of corruption criminal offenses corresponds to the provisions of the Law of Ukraine dated October 14, 2014 No. 1700-VII “On Prevention of Corruption”. In this Law, the terms “corruption offense”, “corruption”, “corruption-related offense” are used, which quite justifiably allows us to assert the expediency of distinguishing acts on the basis of corruption. Also, the “grouping of criminal offenses” contributes to the generalization and development of procedural unity, which, in turn, has a positive effect on the quality of anti-corruption legislation and the effectiveness of indicators of combating corruption crimes in Ukraine.

Key words: criminal legislation, corruption, corruption crime, corruption offence, the list of corruption criminal offenses, criminal liability, harmonization of legislation, international standards.

Протидія корупції та її кримінально-правовим наслідкам залишається одним з актуальних викликів, що стоїть перед нашою державою і є одним із напрямів сучасної політики в сфері боротьби зі злочинністю. Це викликано не лише узятими Україною міжнародними зобов'язаннями в цій сфері, а, передусім, у зв'язку з тим, що корупція є головним стримувальним фактором соціально-економічного розвитку України. Актуальність дослідження зумовлена ще й необхідністю гармонізації чинного антикорупційного законодавства із положеннями міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною. Дана проблематика особливо актуалізувалась після затвердження влітку 2022 р. Антикорупційної стратегії

на 2021–2025 рр., в якій серед сформульованих ключових проблем вказується про суперечність положень чинного кримінального законодавства міжнародним стандартам у цій сфері [1].

Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) було прийнято ще 5 квітня 2001 р., однак, перелік корупційних кримінальних правопорушень (далі – ккп) було внесено лише у 2014 р., як результат імplementації положень міжнародних конвенцій щодо криміналізації корупції, а саме: (1) Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 (ратифікована Україною 18.10.2006 і набрала чинності для України 01.01.2010) [2]; (2) Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією від

27.01.1999 (ратифікована Україною 18.10.2006, набрала чинності для України 01.03.2010) [3]; (3) Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 (ратифікований Україною 18.10.2006 і набрав чинності для України 01.03.2010) [4].

Одним із перших питань, що потребують ґрунтовного аналізу та висновків на предмет юридичної визначеності, є дефініція «корупційне кримінальне правопорушення». Вважаємо, що важливим є науковий аналіз юридичної природи даного поняття та з'ясування питання про необхідність закріплення на законодавчому рівні визначення «ккп». Проведення наукових розробок даного питання обумовлене необхідністю всебічного дослідження його сутності з метою правильності його розуміння та подальшої практичної реалізації.

Питанням змісту дефініції ккп та необхідності переліку ккп в чинному КК України присвячена значна кількість наукових робіт. Це викликано тим, що корупція є багатоаспектним явищем, яке зумовлює можливість різнопланових наукових досліджень в даній сфері. Так, відомими у цьому контексті є наукові дослідження таких учених, як П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, А.В. Боровик, О.С. Бондаренко, В.М. Бурдін, А.А. Вознюк, О.П. Горох, О.О. Дудоров, З.А. Загинея-Заболотенко, К.П. Задоя, Г.М. Зеленов, О.О. Книженко, О.К. Марін, В.В. Михайленко, Д.Г. Михайленко, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, А.В. Савченко, В.М. Трепак, В.І. Тютюгін, В.І., М.І. Хавронюк та інших науковців.

Метою цієї статті аналіз міркувань сучасних вчених щодо змісту поняття ккп та необхідності законодавчого закріплення переліку ккп, а також сформулювати особисті наукові міркування та пропозиції з цих питань.

Почати аналіз вважаємо за доречне з констатації того, що на підставі Закону України від 14.10.2014 «Про Національне антикорупційне бюро України» [5] кримінальний закон було доповнено приміткою, в якій наводиться перелік складів кримінальних правопорушень, які вважаються корупційними. Так, відповідно до цієї примітки «корупційними злочинами вважались, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² цього Кодексу. Однак, Законом України № 140-ІХ від 02.10.2019 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» [6] примітку до ст. 45 КК України після цифр «365²» доповнено цифрами «366¹». Таким чином, обсяг поняття ккп було розширено.

Чинне кримінальне законодавство України не містить визначення поняття «ккп». Проте, в Законі України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції» в ст. 1 міститься визначення «корупційне правопорушення» [7]. Відповідно, кримінальна відповідальність настає лише за вчинення діяння, яке є в переліку ккп, закріплених у примітці до ст. 45 КК України.

Якість застосування кримінального закону залежить від чіткості дефініцій. Слід відзначити, що в абз. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» зазначено, що наведені в ньому терміни вживаються у відповідному значенні саме в цьому Законі [125]. Це означає, що в інших законах вони можуть мати інше значення – навіть і тоді, коли створюватимуть колізії. Хоча, як зазначає М.І. Хавронюк, якщо в тому чи іншому законі згадані терміни вживаються без визначення їхньої дефініції, то вони мають той зміст, якими їх наділяє стаття 1 саме цього Закону, який є базовим у сфері запобігання та протидії корупції: згідно із його пунктом 3 Розділу XIII «Прикінцеві положення», до приведення у відповідність із цим Законом усі нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить йому [8, с. 11].

Також з приводу «автономності» аналізованих нормативних приписів М.І. Хавронюк чітко висловлюється, що «поняття «корупційне правопорушення» має значення для застосування Закону України «Про запобігання корупції», а поняття «корупційний злочин» – для застосування КК України. Тому складно погодитися з Н.А. Орловською, яка стверджує, що кримінально-правова дефініція, наведена у примітці до ст. 45 КК України, містить положення бланкетного характеру, що змушує їх тлумачити виключно у світлі Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції» [7, с. 216-217]. У свою чергу, А.В. Савченко відзначає незвичність тієї обставини, що при визначенні корупційних злочинів у примітці до ст. 45 КК України не встановлено зв'язок із ключовим у такому разі терміном «корупція», про який йдеться у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції». Можна скільки завгодно і, до речі, цілком доречно критикувати законодавця за недосконалий перелік корупційних злочинів, наводити різні доктринальні визначення таких злочинів, проте, як зазначає М.І. Мельник, перевагою підходу, втіленого у примітці до ст. 45 КК України, є визначена юридична чіткість щодо розуміння корупційних злочинів, яка має забезпечити реалізацію принципу законності в правозастосовній діяльності [9, с. 216-217].

В зв'язку з цим варто погодитися з професором Дудоровим О.О., що при визначенні співвідношення згаданих законодавчих положень слід враховувати застереження, зроблені, відповідно, в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» і примітці ст. 45 КК України, згідно з якими визначення корупційного правопорушення і корупції вживаються у відповідному значенні «у цьому Законі», а певні злочини визнаються корупційними «відповідно до цього Кодексу». Крім того, у ч. 3 ст. 3 КК України однозначно сказано, що кримінальна протиправність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом. Звідси випливає, що неузгодженості, які мають місце між дефініцією поняття корупційного правопорушення і переліком корупційних кримінальних правопорушень, про які йтиметься далі, *de lege lata* не повинні братись до уваги при визначенні кримінально-правових наслідків вчинення того чи іншого ккп [10, с. 452]. Саме тому, поняття «корупційне правопорушення» має значення для застосування Закону України «Про запобігання корупції», а поняття «ккп» – для застосування КК України. Якщо ці поняття зустрічаються в інших законах (зокрема у КПК України), то аби не створювати колізії, їх треба розуміти так, як вони визначені, відповідно у цьому Законі й у КК України [8, с. 23].

Як зазначає В. Міфтахутдінов «характерним моментом для вітчизняного кримінального законодавства є відсутній системний підхід до розуміння корупційних злочинів та відповідальності за них. Так, корупційні злочини не поміщені до однойменного розділу КК України, що є абсолютно виваженим і правильним кроком з огляду на традиційну формування структури кримінального закону та поширення корупційних проявів майже на усі сфери життєдіяльності суспільства» [11]. З такою позицією автора думки варто посперечатися і у подальшому наведемо свої аргументи. Слід відзначити, що невідповідність примітки ст. 45 КК України з положеннями Закону України «Про запобігання корупції» зумовила діаметрально протилежні міркування вчених: від схвалення до критики такого стилю законодавчої техніки.

Так, Н.М. Ярмиш висловлює сміливу позицію, що «ця обставина відкриває широке поле діяльності для адвокатів, аби доводити, що злочин, який вчинив їх підопічний, попри те, що вказівка на нього як на корупційний міститься у КК України, насправді корупційним не є» [12, с. 161]. Зазначене твердження ставить під сумнів професор О.О. Дудоров і зазначає, що регулювання від-

носин, пов'язаних із кримінальною відповідністю за вчинений корупційний злочин і звільненням від такої відповідальності, є, так би мовити, виключною прерогативою КК України. У зв'язку з цим шанси адвокатів «виграти справу», посилаючись на невідповідність примітки ст. 45 КК України визначенню поняття корупційного правопорушення, наведеному в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» вважає мінімальним (навіть з огляду на конституційне правило «усі сумніви – на користь обвинуваченого»). Учений стверджує, що можна скільки завгодно і цілком слушно критикувати законодавця за явно недосконалий перелік корупційних злочинів, наводити різні доктринальні визначення таких злочинів, проте, як слушно зазначає М.І. Мельник, перевагою такого підходу, втіленого у примітці ст. 45 КК України, є визначена юридична чіткість щодо розуміння корупційних злочинів, яка має забезпечити реалізацію принципу законності в правозастосовчій діяльності. За таких обставин *de lege ferenda* зусилля мають спрямовуватись на узгодження понятійного апарату антикорупційного законодавства України загалом та уточнення переліку ккп зокрема [10, с. 452].

Теоретичні розробки поняття «корупційний злочин», а на даний час – «ккп» ведуться з дня внесення змін до ст. 45 КК України у 2014 р. та не вщухають досі. Зумовлено це двома, протилежними за своїм напрямом, концепціями: прибічники однієї вважають, що в КК України має бути визначення поняття «ккп», а інші висловлюють думку, що достатньо лише переліку ккп.

Опрацьовуючи це питання, ми натрапили на думку Р.В. Кимлика, який висловлює думку, що одним із недоліків сучасного антикорупційного законодавства є відсутність визначення ккп в національному законодавстві [13, с. 263-265]. Схоже міркування висловлюють Т.Д. Лиско і Ю.Є. Репкіна, які зазначають, що значні прогалини у чинному кримінальному законодавстві в царині регулювання суспільних відносин з «корупційним елементом», прикро впливає на стан боротьби з ккп, породжує суттєві розбіжності у тлумаченні КК, який повинен відповідати принципу правової визначеності та термінологічної точності [14, с. 172]. Дані міркування, на нашу думку, є достатньо дискусійними. Дану гіпотезу підтверджує й Р. Сімах думкою, що «визначення у законодавстві України поняття ккп (злочину) є не настільки важливим, щоб вважати його недоліком законодавства» і вважає, що відсутність такого визначення не є перешкодою для правоохоронних органів вести боротьбу з корупцією [15, с. 167]. Відтак вважаємо, що відсутність в чинному законодавстві дефініції поняття «ккп» не впливає на ефективність антикорупційної боротьби уповноважених правоохоронних органів та стан реалізації антикорупційного судочинства. Однак наявність у кримінальному законодавстві дефініції «ккп» могло б частково поглибити розуміння даної правової категорії, стати предметом наукових дискусій, але точно не вплине на зростання показників виявлення ккп.

Кримінально-правова доктрина в сфері дослідження явища корупції в різних проявах налічує чималу кількість дефініцій поняття «корупційні злочини/ ккп». Зазначимо, що у подальшому в зв'язку із змінами в антикорупційному законодавстві формулювання «корупційний злочин» було замінено на «ккп». І в цьому питанні хочеться підтримати думку О.Ф. Пасеки, який вказує про певну надмірність у кількості юридичних понять, які так чи інакше пов'язані із корупційними діяннями, що не лише не полегшує правозастосовну практику, а й, навпаки, зумовлює ряд проблем для відповідних правоохоронних і судових органів» [16, с. 197]. Зупинимося фрагментарно на деяких з них.

Так, В.І. Тютюгін та К.С. Косінова визначають корупційні злочини як «умисні суспільно небезпечні діяння, що володіють всіма ознаками корупційних правопорушень, вчинення яких пов'язане з використанням особою влади,

службового становища чи можливостей, що з такого службового становища впливають всупереч інтересам служби, вичерпний перелік яких встановлено в законі про кримінальну відповідальність [17, с. 396]. У свою чергу, Т.С. Баграченко та Ю.С. Копійко, визначають, що корупційним злочином є суспільно небезпечне діяння, яке посягає на охоронювані кримінальним законом відносини у сфері надання публічних послуг, за вчинення якого суб'єкт злочину притягається до встановленої кримінальним законом відповідальності [18, с. 307]. О.К. Марін вважає, що корупційним є злочин, що вчиняється службовою особою, яка надає публічні послуги з використанням можливостей свого спеціального статусу з метою одержання неправомірної вигоди [19]. О.Л. Бусол зазначає, що під корупційним злочином законодавець розуміє передбачене в Особливій частині КК України суспільно небезпечне діяння, яке містить ознаки корупції та корупційного правопорушення. Якщо в злочинному діянні відсутня хоча б одна з таких ознак, його не можна вважати корупційним [20, с. 6]. Як зазначає А.В. Савченко в теоретичному плані під корупційними злочинами слід розуміти передбачені виключно КК України суспільно небезпечні та карані умисні діяння, що містять ознаки корупції та вчиняються спеціальними суб'єктами. Також учений вважає, що перелік цих діянь слід розширювати та уточнювати, при цьому корупційними слід визнати і ті злочини, які вчиняються «службовою особою з використанням службового становища» (а не тільки « шляхом зловживання службовим становищем») [21, с. 8].

Цікаву думку висловлює Є.В. Стрільченко, що «корупційний злочин» – це поняття конвенційне, тобто таке, що має відповідний нормативно-правовий зміст. Як і термін «корупційне правопорушення», воно вживається в такому міжнародному документі як Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію, прийнята 4 листопада 1998 р. в місті Страсбург. Аналізоване поняття є загальноновизнаним у міжнародному праві, що дає можливість, по-перше, стверджувати про виділення такої групи злочинів загалом, а по-друге, використовувати згаданий термін для потреб національного права» [22, с. 198].

Отже, розмаїття наукових міркувань сучасних дослідників про класифікацію ккп свідчить про відсутність узагальненої правової і наукової позиції в даному питанні. Така ситуація є цілком зрозумілою з огляду на те, що термін «ккп» є багатоскладниковим за своєю суттю, тобто він об'єднує кримінальні правопорушення за різними юридичними критеріями – суб'єктом, предметом, способом вчинення, метою і мотивом тощо.

Підсумовуючи питання про визначення ккп, вважаємо, що на основі аналізу переліку ккп можна сформулювати наукове визначення поняття «ккп» як *«правопорушення, яке містить ознаки корупції і за вчинення якого настає кримінальна відповідальність»*.

Ще одним науковим «камнем спотикання» є ккп, який міститься у примітці до ст. 45 КК України. Формулюючи поняття у 2014 р. корупційних злочинів, законодавець використав не традиційний спосіб визначення понять через рід і видову відмінність, вказуючи на ті ознаки, які мають бути притаманними всім діянням, що становлять вказану категорію, а спосіб перелічення всіх предметів і явищ, до яких застосоване дане поняття [23, с. 48]. Відтак встановлений у примітці до ст. 45 КК України перелік ккп є вичерпним і поширювальним тлумаченню більше не підлягає.

Як зазначено в Резюме до альтернативного звіту з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики «не сформовано такого, що ґрунтується на ознаках корупції і корупційного правопорушення, визначених Законом України «Про запобігання корупції», переліку ккп. Перелік є недосконалим, оскільки суперечить ознакам корупційного правопорушення, як вони визначені у ст. 1 «Про запобігання корупції». Корупцій-

ними слід визнавати усі кримінальні правопорушення, вчинені особою, уповноваженою на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, прирівняно до них особою шляхом використання влади, службових повноважень, становища або пов'язаних з ними можливостей і з метою одержання неправомірної вигоди» [24, с. 33].

Слід відзначити, що тематика переліку ккп в науці кримінального права є однією з найбільш обговорюваних і дискусійних, а також є питанням, в якому немає єдності поглядів щодо того, має бути перелік вичерпним чи невичерпним. Як зазначає М.І. Мельник, перевагою такого підходу, втіленого в примітці ст. 45 КК України, є визначена юридична чіткість щодо розуміння корупційних злочинів, яка має забезпечити реалізацію принципу законності в правозастосовній діяльності» [25, с. 217]. А.А. Вознюк вважає, що представлений у примітці до ст. 45 КК України перелік ккп має чимало недоліків, пов'язаних, з одного боку, з тим, що він не охоплює всі кримінальні правопорушення, які слід вважати корупційними, а з іншого – містить окремі кримінальні правопорушення, які не належать до корупційних [26, с. 25]. У свою чергу, Д.Г. Михайленко вважає, що закріплення вичерпного переліку ккп у примітці ст. 45 КК України «має як перевагу (усуває можливість зловживання під час кваліфікації конкретного злочину як корупційного), так і недоліки (не охоплює всіх злочинів, які можуть бути корупційними (наприклад, ч. 4 ст. 160, ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 201, ст.ст. 358, 365, 366, 369-3, ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 375 КК України) передбачає кримінальні правопорушення, які можуть бути й не корупційними (наприклад, ст.ст. 210, 320 КК України)» [27, с. 80]. А.С. Політова вважає, що нормативне визначення ккп, з одного боку, полегшує виокремлення цих кримінальних правопорушень та дозволяє визначити їх динаміку, проте інший бік – їх висока латентність [28, с. 116].

Дуже обґрунтованою виглядає думка З. Загинеї-Заболотенко та О. Гладуна про те, що вичерпні переліки, які використовуються у текстах будь-яких нормативно-правових актів, у тому числі і в КК України, є спорадично бажаними та мають використовуватися з метою недопущення індикаторів корупційності під час формулювання кримінально-правових приписів [29, с. 242-255].

Надзвичайно цікавою з точки зору теорії права є думка Л. Богачової про те, що, з одного боку, використання вичерпних переліків у текстах нормативно-правових актів слугує їх юридичній визначеності. Однак, з іншого боку – переліки роблять відповідну норму негнучкою (omnium detrimtion periculusa est), оскільки не надають можливості правилу поведінки оперативного пристосовуватися до зміни суспільних відносин, які регулюються відповід-

ними нормами. Окрім того, не слід забувати й практику ЄСПЛ, відповідно до якої визначеність закону не може бути абсолютною [30].

Наукове розмаїття думок щодо тематики «переліку ккп», безперечно, додає цікавої дискусійності даній проблематиці. Разом з тим, наукова дискусія має сприяти подальшому ефективному правозастосуванню норми права. В зв'язку з цим, вважаємо, що наявність переліку ккп та його вичерпність мають більше переваг для правозастосування, а ніж коли б перелік міг бути «відкритим». Це обумовлено тим, що наявність вичерпного переліку сприяє існуванню «правової визначеності» як складової фундаментального принципу верховенства права. Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. А одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями [31].

На основі системного аналізу наукових міркувань, положень конституційного та кримінального законодавства України, а також вимог Конвенцій вважаємо, що наявність вичерпного переліку ккп сприяє ефективному правозастосуванню антикорупційних норм, ґрунтується на принципі верховенства права, зокрема, на таких його складових, як ефективність мети і засобів правового регулювання, розумність та логічність закону [31].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що відшукати чіткі критерії щодо віднесення того чи іншого складу кримінального правопорушення до категорії корупційного в чинному переліку, керуючись ознаками корупційного правопорушення, сьогодні не видається логічно можливим, оскільки не всі ккп відповідають своїм конвенційним прототипам. Також має місце законодавча прогалина, яка полягає в тому, що є кримінально-правові норми, які таким конвенційним ознакам відповідають, однак не належать до корупційних.

Разом з тим, наявність в чинному законі про кримінальну відповідальність переліку ккп, має ряд юридичних переваг: групування норм є допоміжним чинником у вирішенні питання кримінально-правової кваліфікації ккп; допомагає наданню правильної правової оцінки ккп та розмежуванню їх з іншими видами кримінальних правопорушень; сприятиме забезпеченню кримінально-правових обмежень за вчинення ккп; сприяє реалізації принципу юридичної визначеності як складової частини принципу верховенства права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-antikoruptsiinoi-prohramy-na-20232025-t40323>
2. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003, ратифікована Україною 18.10.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
3. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 27.01.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
4. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 (ратифікований Україною 18.10.2006 і набрав чинності для України 01.03.2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text
5. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 02.10.2019 № 140-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-20#Text>
7. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
8. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / за ред. М.І. Хавронюка. К. : ВД «Дакор», 2017. 522 с.
9. Дудоров О.О. Проблеми кваліфікації зловживання владою або службовим становищем (на прикладі кримінально-правової оцінки безпідставного отримання народним депутатом України компенсації вартості оренди (винайму) житла). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 367–374.
10. Дудоров О.О. Кримінально-правові проблеми сучасної України (вибрані праці). Київ : Ваите, 2022. 632 с.
11. Міфтахутдінов В. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalna-vidpovidalnist-za-korupciyni-pravoporushennya.html>
12. Ярмиш Н.М. Щодо відповідності поняттю корупційного правопорушення злочинів, передбачених статтею 45 Кримінального кодексу України. *Юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 158–162.

13. Кимлик Р.В. Склад злочинів, пов'язаних з корупцією. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 263–265.
14. Лисько Т.Д., Репкіна Ю.Є. Проблеми правової визначеності юридичних дефініцій корупційних кримінальних правопорушень: деякі теоретичні та правозастосовчі аспекти. *Юридичний вісник*. 2020. № 4 (57). С. 169–174.
15. Сімах Р. Поняття корупційного злочину за законодавством України та Федеративної Республіки Німеччина (порівняльно-правовий аспект). *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 161–169.
16. Пасека О.Ф. Співвідношення понять «Корупційне правопорушення, пов'язане з корупцією», «корупційне правопорушення» та «корупційний злочин». *Право і суспільство*. 2020. № 2(2). С. 197–203.
17. Тютюгін В.І., Косінова К.С. Поняття та ознаки корупційних злочинів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 1(4). С. 388–396.
18. Батраченко Т.С., Копійко Ю.С. Особливості кримінального законодавства у сфері корупційних злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 305–308.
19. Марін О.К. «Новітні» форми зловживання можливостями спеціального статусу в Розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/936>. С. 239–242.
20. Бусол О. Ю. Концепція існуючих корупційних можливостей. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 61. С. 4–12.
21. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 168 с.
22. Стрільченко Є.В. Корупція, корупційні діяння та корупційні відносини. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2016. № 3. С. 195–198.
23. Відповідальність за корупційні правопорушення: навч. посіб. / Є.О. Алісов, В.В. Мартиновський, В.Я. Настюк, О.М. Шевчук. Х. : Юрайт, 2017. 168 с.
24. Резюме до Альтернативного звіту з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / О. Калітенко, О. Лемеснов, Б. Малишев та ін. К., 2021. 47 с.
25. Дудоров О. О., Коломоєць Т. О., Кушнір С. М., Макаренков О. Л. Загальнотеоретичні, адміністративно- та кримінально-правові основи концептуалізації антикорупційної реформи в Україні: колективна монографія. Запоріжжя, 2019. 476 с.
26. Вознюк А.А. Корупційні кримінальні правопорушення: концептуальні проблеми в контексті реформування кримінального законодавства України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2 (20). С. 21–32.
27. Михайленко Д. Г. Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні : дис. докт. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2018. 505 с.
28. Політова А.С. Протидія корупції в Україні як вимога європейської інтеграції. *Нове українське право. Спецвипуск*. 2022. Том 2. С. 110–117.
29. Загиней-Заболотенко З., Гладун О. Поняття чи перелік корупційних кримінальних правопорушень: чого потребує Кримінальний кодекс України? *Право України*. 2020. № 9. С. 242–255.
30. Богачова Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика). *Теорія і практика правознавства*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/lj-pdf/tipp_2013_2_74.pdf. С. 1–13.
31. Верховенство права. Офіційний вебсайт Конституційного суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>